

A pipaszár lába

Együtt stoppoltunk hazafelé Papával, aki a dédapám volt, de ezen a néven mutatták be nekem életem hajnalán, és én ettől kezdve így hívtam. Azt mondtam, hogy Papa, és ő már elő is bukkant a semmiből, ahogyan Aladdin segédje a jól ismert dzsinnes palackból.

Közeledett az este, kigyalogoltunk a város széléig, ahol a múlt század dereka táján megálltunk. Ott porosodott az országút széle. Akkor még mindennaposnak számított az autóstop, amely utazási forma később a hozzá tartozó időikkel együtt elenyészett. Két vándor pléhkrisztus érzetét kelthettük, felettünk félkörívben egy szivárvánnyal írt *Feltételes megállóhely* felirat himbálódzott.

Hamarosan fel is vett kíváncsiságból valaki. – Csak arra Bogárdnak egy darabon, diktáltuk be az adatainkat. Dédnagyapám ötven éve nem élt már akkor, de a történetek még mindig folyamatosan tekeregtek elő foghíjas szájából. A Papa történetei, amelyek soha nem ismétlődtek, dugig velük egy türelemmel és derűvel viselt hosszú élet. Csak fütttyenteni kellett, aztán már ott is termett egy epizód teljes pompájában. Úgy hajtottak újabb és újabb színes oldalágakat ezek a történetek, akár egy hippi plakát mozgóképes változatán a girlandok. Szecessziós plakátra is gondolhatnak, akik szívesebben gondolnak arra. A korosabbak Toulouse-Lautrec is, de ha már ritkán sem jut eszükbe semmi, akkor tárgyilagos szakszerűséggel végezzenek ehelyett mindenféle hiábavaló munkákat, ahogyan Eliza asszony a *Nézz vissza angyalban*. És ne gondoljanak semmire. Végül senkinek nem marad ideje arra, hogy másként tegyen.

Semmit nem változott dédnagyapám az elmúlt ötven évben, és én sem változtam semmit, olyan idők jártak. Ültünk egymás mellett a hátsó ülésen és nem változtunk semmit. A szivárvány pedig ezt észlelvén nem halványodott. Nem akart kimaradni a színjátékból.

Jegenyesor között vezetett az út hazafelé, a fedélzetmester a kormány mögül ránk küldte élete regényét, amolyan *az előző rész tartalmából* jellegű összefoglaló formában. Szeretett volna leemelni bennünket a keresztről, hogy a jótett helyébe jót várjon. Ha már felvett, legalább ne magában focizzon, ez lehetett az alapgondolat, de csak kudarcot kudarcra halmozott vele. Mással és egymással voltunk elfoglalva. Meg sem kíséreltünk szóba elegyedni vele.

Eszembe jutott *Szekula Jenő Sárosi jegenyék* című regénye a vörös-fekete borítóval

egy fekete-fehér délutánból. Kamasznap volt, többnyire kettő is egyszerre, egyetlen napfelkelte és napnyugta közé sűrítve. – Nem Szekula Jenő, hanem *Csermely Gyula* – igazított ki Papa a pipáját tömködve. – Gyuri bátyádnak megvolt, 1932 februárjában jelent meg. Már nem tudom pontosan, de a huszonnyolcadika előtti héten, számold ki, ha gondolod. Nem számoltam ki, irtóztam a számítás minden formájától, számítóként pedig az utolsó helyezést is magabiztosan hagytam veszendőbe menni mindenkor.

Amiként egy ma született báránynak, vagy egy tegnapi embernek (– *Yesterday man* – *Chris Andrews*, – szólalt meg egy wurlicer valahol) nem mondanak semmit a sárosi jegenyék, nagyjából úgy nem mondtunk mi sem a fuvarozónknak semmit élete regényére. Szeltük az utat az itteni jegenyék között, Papa eregette a girlandjait tömött fehér bajusza alól, a pipa szárát hol a szája jobb, hol a bal sarkába helyezve.

– Egykomám! Pár órája ért véget a háború, gyalogoltam keresztül a hegyeken, széttiport testek a sárban, rongycafatok az útmenti ágakon, kilőtt tankok, mindenféle lom, és az a fura csend. Elhallgatott a háború sátánja. Nem ugatott a bestia, nem szólt a generalisszimusz orgonája. Az egyik lánctalp gyúrta hullámintha köszönt volna. – A főherceg vagyok, adjon isten! – Ott oszladozott a sárban, mint egy kérdőjel rossz helyre írva, az egyik szeme az eget nézte, a másik talán a családi ezüstöt kereste a föld mélyén valahol messze. Egy tank tekerte test a pocsétában, akár egy közönséges halandó a színem előtt. Főherceg? Mindegy az fiam, miféle cicomád van, ha jön érted az isten ördöge vagy az ördög istene, akkor nincs védelem. Ha nem jön, akkor sincs, egyedül vagy, mint a bogárdi asztalos kisujja azon a nevezetes bal kezén. Egyetlen nyisszantás a szalagfűrészszel, aztán kész. A kutya meg menten ott terem és tele pofával rohan a kerítés tövébe. A kutyát etetni, itatni kell, csak akkor kutya, különben egy csorgó nyálú fenevad! Úgy ám!

– Egyedül jössz, egyedül vagy, egyedül mész, a karod meg nem elég hosszú ahhoz, hogy a teremtetet kihívd bokszolni, szálltak füstkarikái felfelé.

Sokszor visszatért a háborúihoz, az elsőhöz és a másodikhoz, bár az utóbbiban javarészt inkább megfigyelőként és krónikásként vett részt. – Az ember természete az egyetlen dolog a földkerekségen, ami soha nem változik meg. Adhatsz rá díszes hacukát, rongyokat, kezébe bunkót vagy a davajgitárt, jogart, karmesteri pálcát, egy-kutya. Gyilokra fel! Bajszának nikotintól sárga szálvégei megrezegtek. – Elvi szempont? Elviszem, pont!

Szűzdohányt, azaz kapadohányt szívott, saját természetűt, amit maga szárított, aprított a sarablójával. A bőr dohánzacskó a dereka táján himbálódzott. Pipakészségek, töltényhüvelyből eszkábált öngyújtó, gyufa volt benne a dohányon kívül. Az a fajta gyufa, amelyiket akár a nadrág szárán is meg lehetett gyújtani. Egy gyors mozdulat,

egy sercenés, aztán a táncoló lángocska imígyen szóla: – Mit parancsolsz édes gazdám? Lángba borítsak valamit? Rajtad áll, csak egy szavadba kerül, mutasd az utat! – Dúzni. Nem töltényhüvely, hanem dúzni, igazított ki.

Kideríthetetlen volt, mi tartja ott ezt a zacskót a derekán, mint ahogyan arra sem de-rült soha fény, hol bújtatta a sok szűk esztendő alatt a dohánytartalékait. Nem létezett még egyetlen olyan titkosszolgálat sem, amelyik erre rájöhetett volna. Fehér káposz-talepkének látszó történetek sokadalma pillangózott ki ebből a zacskóból is, ha meg-oldotta rajta az ördög gereznájából hasított vékony szíjat.

– Egykomám! Tényleg épphogy csak véget ért a háború, aztán már ott tülekedtek, tapostak egymáson a népek az állomáson, hogy le ne maradjanak az első vonatról, amelyik kifelé tartott a városból arra, amerre épen maradt síneket lehetett találni. Mit ne mondjak, én is ott tipródtam, a sok gyaloglásból már kezdett elegem lenni.

Fuvarozónk csendesen becsukta élete regényét, figyelme megoszlott a vezetés meg a történelem repdeső kísértetei között. Duruzsolt a motor, hetvennel mentünk, vélet-lenül sem többel, mert ez a biztonságos haladási sebesség, ekkora tempónál még el-hárítható az egyébként elháríthatatlan, tudtuk meg pár csendes kanyarral korábban. – Összeraktak itt az állomáson – amerről jöttünk – egy szerelvényt. Két egyforma vagon nem kapcsolódott egymáshoz, összekötöttek mindent, ami mozogni tudott. Hosszú volt ez a szerelvény, mint a halál címlistája és olyan szedett-vedett is. Akadt benne rendes békebeli vagon, pullmann kocsi, tehervagonból barkácsolt, középen nyíló fapados hamuszürke külsővel, amiben igazi padokat találtál. Ha támla kellett, nekidőlhetél a mögöttes ülő hátizsákjának. Igazi fapados is akadt, a lakkozott sárga fa tartozékaival és szeneskályhával. Postavagont is kapcsoltak rá, meg olyat is, ame-lyiknek kiállhattál a végébe, ahol a nyitható, leereszthető vaskorlát volt csak körü-löttesd, meg a mezők szaga nyáron, azokon a régi nyarakon, és a mozdony kéményéből kirepülő pernye egyéb esetekben. Egy mozgó nyakéknek látszódkhatott az a vonat az akácok, bodzás, bombatölcsérekkel lyuggatott földön. Kellő távolságból nézve persze. Egy Truman húzta, egy 411-es gőzmozdony, amelyik már nem kelt át újra az ócéá-non, hogy hazatérjen Amerikába. Még ha sín vezetne végestelen-végig innen az Új-világig, esetleg megérné, de hajóval semmiképp. Nektek jó lesz, úgyszincs semmitek se, legyen a tiétek ez a rengeteg vas és acél és pöfögés.

– Keservesen nyögött ez a kávédaráló, induláskor még ki is pörögtek a kerekei, de aztán apránként elérte az utazósebességet. Amolyan nyugodt biciklitempót. Néztem a partoldalban az éledező füvet, ahogyan kibújik a feketére égett föld alól, néztem az állva maradt telefonpóznákat.

– Egyszóval; utaztam. És ülve. Nagy szó! A vagonok zsúfolásig megteltek, de a tetőről már induláskor leparancsoltak mindenkit, kezdett normalizálódni a világ. Amilyen a szerelvény, olyan a szállítmánya. Szakadozott, madzagolt ruhák, talált, össze nem

illő darabok a népeken és batyuk, zsákok, kosarak, vékák, amerre csak nézett az ember. Ablak egy szál se. Ahány légnyomás érte őket, nem is csoda. Elindult hát a vonat, de ezt bizony nem kísérte ének, hogyaszongya: *fel van virá-gózva.*

Velem szemben egy nagyságos asszony ült, aki nem osztozott a menekülő főrendek sorsában. Itthon maradt, de nem hinném, hogy kalandvágyból. Cifra, széles karimájú fehér kalapot viselt, díszek tobozból, egyebekből a horgolt szalag ölelte részen. Egy apró, Baden-baden is hintált a többi fityegő között. Egyenes derék, sétapálca. Ennek gombján nyugodott mindkét kézfeje, és ő meg csak nézett kifelé a látóhatár irányába, mintha szeretne mielőbb felébredni egy évvel korábban kezdett álomból. Ruhájának minden egyes darabján látszott már a kor, a varrások, díszöltések, gomblyukak is túl voltak a háborún, ha csak pár órája is, de túl voltak, ahogyan életük delelőjén is. Tisztán látszott rajtuk. Az egész összeállítás álarcosbáli holminak elment, különösen ott, ahol mindenki másnak öltözött, mint aki volt. Annak öltözött, ami, vagy aki maradt belőle.

Véget ért a jegenyés, alacsonyra metszett szederfák következtek, ezek szegélyezték az országút mindkét oldalát. – A selyemhernyók miatt ültették őket annakidején.

Alkonyodott.

– Döcögött a vonat, akár fizikaprofesszornak a számtan, gondoltam, rápipálok. Idő van, jó bűdös is van a sok mosdatlanságtól meg a baromfiszaros batyuktól, miért is ne?

Megtömtem a pipámat. Útra mindig a cseréppipát szoktam vinni, a tajtékot házi használatra tartogattam, amíg volt ház. Nehogy valami baj érje. Akkoriban egy ládában várt rám a romok előtti putriban elásva, tudod, ott a kút mögötti földön az árok meg a szőlő között. Nemsokára kiderült, hogy igencsak helyesen cselekedtem akkor, amikor nem hurcolásztam hebehurgya módon mindenhová magammal.

Rágyújtottam, aztán pőfékelni kezdtem. Nem sokáig!

– Az úriasszony, ez a molyette dáma, előbb csak fintorgott, csapkodott a kezével a füstparipák közé, de aztán nem bírta tovább és rám rivallt:

– Húzza már le az ablakot, meg lehet itt fulladni ettől a bűdös bagótól!

Csöppet elgondolkodtam, szívtam egy egészségeset a pipán, hogy a parázs ne kutakodjon szelelés után, aztán válaszoltam.

– Úriasszony, ezt az ablakot nem kell lehúzni, mert ebben az ablakkeretben nincsen üveg. És az egész vonaton, egyetlen ablakban sincs, talán a mozdony kis lesőüvegét kivéve, mert diribdarabra törte őket a légnyomás, amikor bombák hullottak az égből.

– Kapkodón, zavartan pillantott körül, mintha támogatókat keresne az igazához, de inkább megmosolyogták. Az én dámám elcsöndesült, de láttam, hogy valamit forgat a fejében. Nem szokott ő az ilyesmihez. Az elutasításhoz. Nem is kellett sokáig várnom.

– Akkor legalább oltsa el azt a mocskos pipát!

Eszem ágában sem volt, meg is mondtam neki. Bodorítgattam a karikákat, felhócskékelt, a vonat meg lassacskán ballagott, mint a Petrovics gyerekkel a négyökrös szekér.

Egyszer csak az én kopott úriasszonyom hirtelen odakapott a pipámhoz, szóránál fogva kikapta a számból és ugyanazzal a mozdulattal ki is vágta az ablakon. Egykómám! A pipaszár lába úristenit beléje! Hogy a róka hordta volna el a fészekről!

Csönd lett, várakozó csönd. Nem szóltam én egy szót se, csak ültem még egy kicsit, nézve erre az eltévedt egykori pillangókisasszonyra. Aztán egy nyugodt, de kivédhetetlen mozdulattal leemeltem fejről a kalapját és kidobtam az ablakon. Baden-baden – búcsúzott kacskaringózva.

– Eredj kalap, keresd meg a *pejpámat!* – köszöntem el tőle. Szépen csalinkázott a vonat mellett, aztán gondolom a töltés sarjadó fűvén kötött ki. Nacsasszony öszes szálakkal kevert haja kicsit összekuszálódott, ő maga pedig egészen kiesett a szerepből. Mintha őt dobtam volna ki, nem a kalapját.

A népeknek tetszett a dolog, de inkább csak megbeszélték egymás között az esetet. – Igaza volt az öregnek!

– Hát így veszett el a cseréppipám, meg a pipaszár, de nem ért nagy veszteség, csak az el nem szívott dohányt sajnáltam, ami benne maradt.

– Papa – fordultam felé, hogy megkérdezzem, olvasta-e a Sárosi jegenyéket, de akkor már híre-hamva sem volt. Megállítottam az autót, kiszálltam és gyalog mentem tovább a szederfák között a legközelebbi feltételes megállóig.

Tábori Ottó